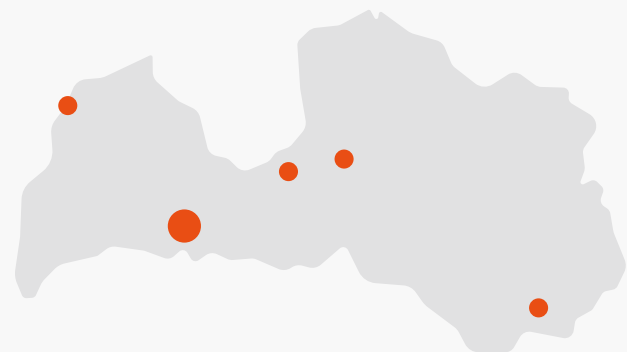

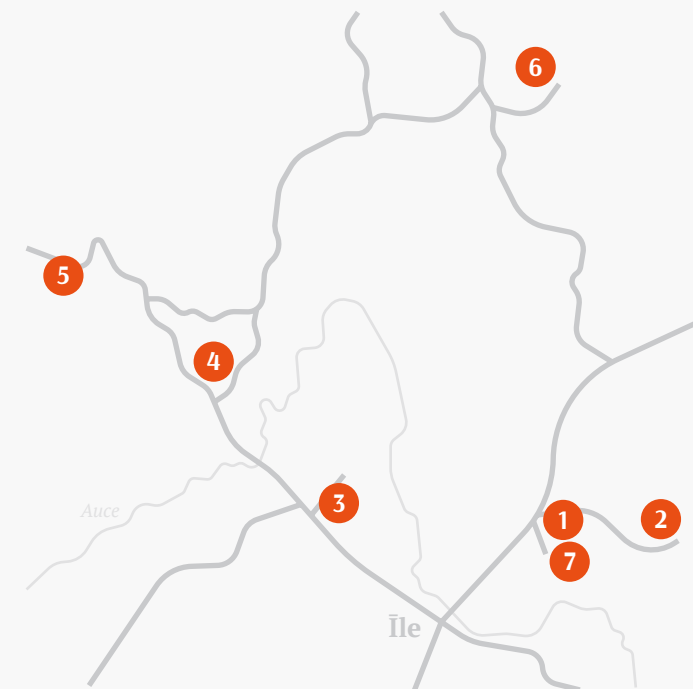
Virsotnes lidenumā

Latvijas kultūras kanonā ir diži mākslas darbi – gleznas, skulptūras, grāmatas, mūzika, dziesmas, kino filmas, ēkas, izrādes, arī tautas tradīcijas – izcilākais, ko gadsimtu gaitā radījuši Latvijas cilvēki. Kultūras kanonā ir iekļautas arī ainavas – vērtības, kas veidojušās Latvijas dabas un cilvēku mijiedarbībā. Šīs dabas bagātības – Daugavas loki, meži, jūras krasts, lidenumi un pauguraines – ir veidojušas mūsu kultūru, identitāti, dzīvesstilu un rakstura iezīmes. Arī šajos tūrisma maršrutos kultūra un daba ir ciešā simbiozē, saplūstot un izrietot viena no otras. Kalnā ir sena pils, no kuras paveras skats uz Daugavu. Kurzemes piekrastē ir vientuļa bāka, kas kādreiz brīdināja kuģus, bet tagad ir koncertzāle. Turklāt, izrādās, robeža, kur sākas un beidzas dabas ainava, nav nemaz tik viegli novelkama. Arī uz blokmājas jumta var justies kā kalnā un no augšas saredzēt upi trotuārā.

Baudi ceļojumu vienā no pieciem maršrutiem un vēro, kā dažādās Latvijas novadu ainavās ieskanas arī kultūras kanona saraksta vērtības!

Pirmoreiz Īles (*Ileh*) muižas vārds vēstures avotos minēts jau 1530. gadā. Īlē bērniņu ir aizvadījis Krišjānis Barons, kura tēvs tolaik strādāja Īles muižā par vagaru. 1854. gadā vecās Īles muižas vietā tika uzcelta jauna ēka, kurai gandrīz gadsimtu vēlāk bija lemts pārtapt par sanatoriju un plaušu ārstniecības iestādi. Pēc 2. pasaules kara Īlē atradās lielākais partizānu bunkurs Baltijā, bet padomju laikā – kolhoza “Īle” ciemats. Īlē ir veselas divas augstienes – Krievkalnu valnis un Spārnu pilskalns. No tām paveras skats uz gleznaino Zemgales jaukto mežu ainavu. Šobrīd Īlē dzīvo aptuveni 400 iedzīvotāju, un te atrodas trīs valsts nozīmes kultūras un arheoloģijas pieminekļi.

①

ĪLES BAZNĪCA

Īles luterāņu baznīca ir celta aptuveni 17. gadsimta otrajā pusē, ko apliecina divi joprojām saglabājušies baznīcas zvani, kas datēti ar 1686. gadu. Senākā baznīcas attēla autors ir Johans Kristofs Broce, kurš 1795. gadā ir uzgleznojis Īles ciema panorāmu. 19. gadsimtā baznīcas centrā esot atradusies altārglezna, kas veidota pēc dāņu tēlnieka Bertela Torvaldsena Kopenhāģenas katedrālei izgatavotās Kristus skulptūras parauga. Šajā laikā baznīcā bijušas arī 400 sēdvietas, kas nozīmē, ka šeit būtu varējuši sasēsties visi šī brīža Īles iedzīvotāji. 1905. gada revolūcijas laikā baznīca tika nodedzināta, bet 1908. gadā atkal atjaunota. 2. pasaules kara laikā Īles baznīcu vēlreiz nopostīja un izlaupīja, bet 1965. gadā piespiedu kārtā likvidēja baznīcas draudzi. Padomju gados baznīcai tika atrasts funkcionālāks pielietojums – it kā šeit atradusies sporta zāle, it kā atsevišķs Īles sanatorijas spārns.

2016. gadā baznīcu, ceļojot pa Zemgales ārēm, pavisam nejauši ieraudzīja diriģents Ints Teterovskis. Viņam šī vieta ļoti iepatikās, un “Baznīcu nakti” šeit izskanēja kora “Balsis” koncerts, kurā tika atskaņota komponistes Lūcijas Garūtas un dzejnieka Andreja Egliša sarakstītā kantāte “Dievs, tava zeme deg!”. Tā ir lūgšana Dievam sargāt latviešu tautu, piedzīvojot 2. pasaules kara šausmas un nežēlību, ar ko tiešā veidā saistīta arī Īles vēsture. Ar šo koncertu sākas Īles baznīcas augšāmcelšanās, pēc kuras sakopšanas un atjaunošanas darbos iesaistījās arī vietējie iedzīvotāji. Baznīca ir valsts nozīmes kultūras

②

SPĀRNU PILSKALNS

Spārnu pilskalnu senie zemgaļi apdzīvoja laikā no 9. līdz 13. gadsimta beigām, kad tas tika nopostīts Livonijas krusta karos. Pilskalns ir aptuveni 30 m augsts, ar izteikti stāvām malām, kas zemgaļu pilskalniem ir ļoti netipiski. 1866. gadā šo vietu aprakstījis ievērojamākais 19. gadsimta Latvijas pilskalnu apskatnieks Augusts Bīlenšteins. Agrāk šajā kalnā visdrīzāk skanējušas zemgaļu ganu un saucienų dziesmas, jo pilskalnā ir ļoti laba akustika, kas aiznes skaņu visos virzienos. Spārnu pilskalna pakājē ir izveidota piemiņas vieta operdziedātājam, karavīram un politiķim Jānim Vītiņam. Par piedalīšanos Latvijas Neatkarības karā viņam pie Spārnu ezera tika piešķirta zeme, uz kuras operdziedātājs uzbūvēja mājas ar nosaukumu “Guntiņas”. 1945. gadā viņam par darbību nacionālajā pretestības kustībā “Tēvijas sargi” piesprieda nāves sodu. Kopš 2017. gada Spārnu pilskalnā Jānim Vītiņam par godu notiek īpašs piemiņas koncerts. Spārnu pilskalns ir valsts nozīmes arheoloģijas piemineklis.

NB! Pievērsiet uzmanību, ka ceļš uz šejieni ved caur pasakainu jaukto koku mežu, kas ir neatņemama Latvijas ainavas daļa. Pētījumi liecina, ka mežu ainava ir redzama katrā piektajā gleznā, ko gleznojuši Latvijas mākslinieki 20. un 21. gadsimtā. No pilskalna paveras skats arī uz mežu ielokā esošo Spārnu ezeru.

3

KRIŠJĀNA BARONA BĒRNĪBAS MĀJU VIETA

Šeit astoņus savas dzīves pirmos gadus aizvadījis rakstnieks un folkloras vācējs Krišjānis Barons (1835–1923). Viņa tēvs Juris Barons Īles muižā strādāja par vagaru jeb kļaušu darbu uzraugu. Kad tēvs nomira, Baronu ģimene pārcēlās dzīvot uz Dundagu, bet Juri Baronu apglabāja Īles kapsētā. Īles pagastā savākti bagātīga folkloras daļa – krātuvē atrodams Īles sešgadīgās pamatskolas audzēkņu vākums ar buramvārdiem, sakām vārdiem un parunām, ārsta un Īles sanatorijas vadītāja Anša Bergmaņa dziedātas un pierakstītas dziesmas, kā arī tautasdziesmu iesūtītāja Melperta dainas, kas vāktas šajā teritorijā.

6

SKATS NO KRIEVKALNU VAĻŅA

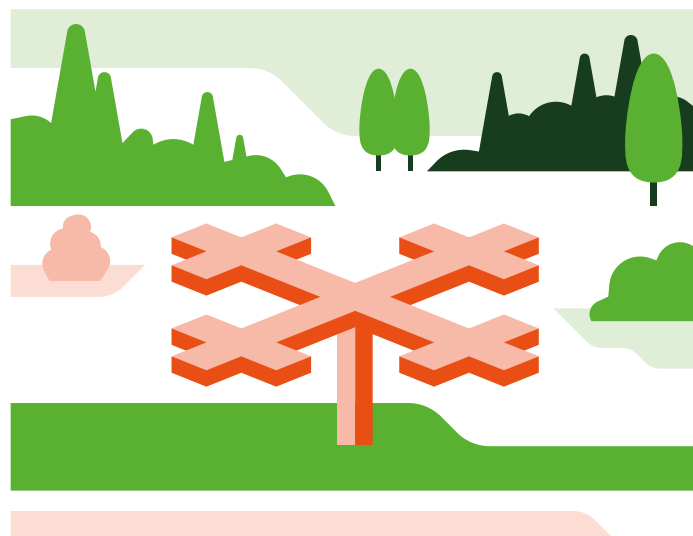
Lai gan kopumā Zemgale asociējas ar līdzenumiem, Īlei ir ko piedāvāt arī augstieņu cienītājiem. Šo unikālo 147,6 m virs jūras līmeņa esošo dabas veidojumu sauc Krievkalnu valnis. No tā virsotnes paveras visnotaļ iespaidīgs skats uz pakājē esošo Latvijas kodu – jaukto mežu ainavu, kas ir īpaša ar savu lielo skuju un lapu koku daudzveidību. Tumsas stundās no Krievkalnu vaļņa var aplūkot tālumā mirdzošo Dobeli.

4

MĀRAS BIRZS

Māras birzi 2012. gadā iestādīja biedrība “Zebrus draugi”, lai radītu piemiņas vietu visām šīs apkaimes ģimenēm un viņu dzimtas mājām, kuras pagājušajā gadsimtā iznīcināja karš. Katrs iestādītais koks simbolizē vienu zudušu mājsaimniecību. Kļavu, liepu un ozolu birzs centrā atrodas simbolisks akmeņu krāvums – Māras altāris. Ikviens, kas izjūt piederību šim apvidum, var pievienot krājumam arī savu akmeni. Lai pieminētu karā iznīcinātās ģimenes, Māras altāri var iedegt svecīti. Birzs un altāra idejas autors ir Valdis Lukjanovs.

5

ĪLES BUNKURS

Tuvojoties 1948. gada ziemai, Īles bunkuru izbūvēja apvienotās latviešu–lietuviešu grupas partizāni, lai turpinātu cīņu pret padomju varu. Bunkurā ik dienas komandiera Kārļa Kraujas (īstajā vārdā – Visvaldis Brizga) vadībā uzturējās 27 partizāni, kuru vidū bija cilvēki, kas slēpās no iesaukšanas padomju armijā, bijušie leģionāri un vienkārši patrioti, kuri neatbalstīja padomju okupācijas varu. Latvieši ar lietuviešiem bunkurā esot sarunājušies pašu radītā baltu pirmvalodā. Bunkurā atradās minū tālvadības iekārta, atsevišķa telpa produktu novietnei, tualete un aka.

Partizānus it kā esot nodevis čekas spiegs ar segvārdu Krusts, kurš bija veiksmīgi iefiltrējies starp bunkura iemītniekiem. 1949. gada 17. martā bunkuru aplenca Valsts drošības ministrijas spēki, un pēc piecu stundu ilgas cīņas partizāni bija spiesti padoties vai izdarīt pašnāvību. Deviņi no partizāniem tika sagūstīti un notiesāti uz 25 gadiem iesūtījumā. Šodien bunkurs ir atjaunots un kritušajiem partizāniem uzstādīts piemiņas akmens. Bunkura izmērs ir 54 m², turklāt tas ir lielākais bunkurs Baltijā.

7

ĪLES MUIŽA

1749. gadā Īles muižu pārņēma Herneru dzimta, kuras īpašumā tā atradās līdz pat 1920. gadam, kad Latvijā tika īstenota agrārā reforma. 1854. gadā vecās ēkas vietā uzbūvēja jaunu Īles muižas pili ar lepniem torņiem, kas, raugoties no tāluma, pakalnā esošajai ēkai piešķīra valdonīgu un bijību raisošu auru. 1923. gadā muižas teritorijas zemes gabalu un ēku piešķīra plaušu slimību speciālistam Ludvigam Kalniņam. Laikā līdz 1975. gadam muižas ēkā atradās sanatorija “Īle”, pēc tam šeit tika iekārtota slimnīca narkotiku un alkohola atkarīgajiem. Pēc 2. pasaules kara Īles sanatorijā, pie kuras galvenās ieejas gozējās strūklaka un puķu dobe, ikdienā uzturējās 100–150 slimnieku. 1990. gados šeit atradās sociālās un psiholoģiskās rehabilitācijas centrs, vēlāk – sociālās aprūpes centrs. Īles muiža ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis.

SATURS:

Gundega Māra Grūtupa, Eduards Liepiņš, Tomijs Endzelis (Jelgavas Mūzikas vidusskola). Konsultēja skolotāja Dagnija Jākobsone. Maršruts tapis Latvijas kultūras kanona konkursa (2021/2022) ietvaros.

TEKSTU UN MARŠRUTU ADAPTĀCIJA:
Anete Konste

DIZAINS:
Agris Bobrovs

kulturaskanons.lv

LATVIJAS
KULTŪRAS
KANONS

L N B
LATVIJAS
NACIONĀLĀ
BIBLIOTĒKA

LATVIJAS
KULTŪRAS
AKADEMIJA